

Белег у области Раса - лет у онострани свет

ОРУЖЈЕ МЕЂУ ЗВЕЗДАМА

Подробно описани и сагледани са разних аспеката, средњовековни надгробни белези из Рашке области у књизи Јелене Ердeљан

Древна гробља и њихови белези необичних облика и ликовних украса привлачили су пажњу и путописаца из прошлог века. Археолози су доста допринели да се проуче ова станишта људске душе подигнута на размеђу два света.

Међутим, тако исцрпно побројане, описане и сагледане споменике – у историјском, етнолошком, уметничком и археолошком смислу – нисмо имали пре појаве књиге „Средњовековни надгробни споменици у области Раса” коју је написала и представила у Библиотеци града Београда Јелена Ердeљан, историчар уметности и асистент Филозофског факултета у Београду.

Угашена села

Неколико година Јелена Ердељан је уз помоћ археолога истраживала цео простор Рашке области, легендарно средиште средњовековне Србије. Од 350 локалитета, који су овде забележени, већину чине некрополе, често смештенене на тешко приступачним косама Голије и Rogozne.

Надгробни споменици из Рашке области

Белези су значајни траг угашених средњовековних села, материјал за проучавање насељености овог подручја у том периоду, траг представа које су људи имали о загробном животу и, што је још важније, податак како су живели. Они споменици који потичу из XVI века сведоче да је српско село у то време доживљавало својеврстан економски процват захваљујући повластицама које је увела турска управа. Култура виших, властелинских слојева спуштала се полако међу обичан народ. Тако је било и са културом сахрањивања.

У камен су уклесани различити симболи, најчешће људска фигура, крст, небеска тела, ређе птице, оружје, биљни орнаменти, ромбоиди, кругови... Овим мотивима су украшавани сви типови надгробних споменика, како положених тако и усађених. Фунерарна, посмртна, уметност посматра се са правом као уметност која има обредну функцију. Начин на који су споменици украшени говори о теолошким схватањима времена и средине у којој су настали, а посебно о културним потребама оних који су их наручивали.

Надгробни споменици из Рашке области

Људска фигура са раширеним рукама представљала је ускрснуће покојника, односно његово одлетање у загробни свет. Астрални симболи (сунце, месец, звезде) јављају се као атрибути оног света, одредишта до којих човек стиже после смрти, заједно са својим оружјем и предметима из овоземаљског живота. Мешање хришћанских са преживелим, паганским представама јасно се испољило у случају уклесаног крста. Он често представља или замењује самог покојника. Широка распрострањеност крста и геометријски стилизоване људске фигуре као надгробних симбола издваја рашке белеге у посебну групу споменика, различитих од оних који су пронађени на ширем балканском простору.

У потрази за пленом

Археолог Марко Поповић, редактор књиге „Средњовековни надгробни споменици у области Раса” (Археолошки институт САНУ, Београд, Музеј „Рас”, Нови Пазар, 1996.) посведочио је да су старе некрополе изложене сталном уништавању. Анкете спроведене међу житељима Рашке области показују да је највише белега нестало у последњих пола века. Најчешћи узрок томе су трагачи за благом који разбијају камене плоче у нади да ће под њима наћи богат плен.

Стари Рас

Својим рискантним, али плодним искораком у дисциплине као што су археологија, етнологија, историја, Јелена Ердељан је сабрала, изложила и од заборава сачувала важно сведочанство о живљењу и умирању у срцу Србије средњег века.

Светлана Марковић